

SKOV- OG NATURSTYRELSEN
Fyn
J.nr. SNS-434-00128
Ref. kimuu
Den 25. oktober 2010

Referat fra det 4. møde i Følgegruppen for Stavids å projektet

Det 4. møde i følgegruppen afholdtes torsdag den 26. august 2010 i Trøstruplund Rideklubs cafeteria.

Til Stede: Erik Hindkær, Verner Dalgaard, Mogens Juul Agergaard, Marleen Petersen, Birgit Bjerre Lausersen (Odense Kommune), Michael Lunøe Jacobsen (Odense Bys Museer) og Kirsten Muus (SNS).

Pkt. 1 Siden sidst i Stavids å projektet v/ Kirsten Muus

Kirsten fortalte om hvad der er sket i projektet siden sidste møde.

Forhandlinger med lodsejere er nu afsluttet

Skov- og Naturstyrelsen har nu indgået aftaler med alle berørte lodsejere om vilkår for deltagelse i vådområdeprojektet. Ved de gennemførte forhandlinger har vi haft en god og konstruktiv dialog med alle. De indgåede projektaftaler med tilhørende dyrkningsrestriktioner træder i kraft den 1. september 2010.

Udbetaling af erstatningerne

De økonomiske forhold i forbindelse med jordfordelingen og erstatningerne kommer til udbetaling når jordfordelingsoverenskomsterne og vådområdedeclarationerne er tinglyst. Vores erfaringer med tinglysningsprocessen er, at man må påregne en vis ekspeditionstid hermed.

Vandløbsgodkendelse og VVM-screening.

Skov- og Naturstyrelsen har ansøgt Odense kommune om godkendelse af projektet efter Naturbeskyttelsesloven, ligesom vi har anmeldt projektet til Miljøcenter Odense i medfør af reglerne om vurdering af anlæggets virkning på miljøet (VVM). På nuværende tidspunkt har vi fået alle de nødvendige dispensationer, godkendelser, tilladelser i hus.

Godkendelse af jordfordelingen.

Jordbrugskommissionen for region Syddanmark Øst har tillige godkendt jordfordelingsplanen for ejendommene i projektet. Skæringsdagen for jordfordelingen er den 1. september 2010. Fra denne dag overgår arealerne til de nye ejere.

Opmåling af projektarealerne og nye matrikelskel

De arealer, der indgår i jordfordelingen vil blive opmålt af en landmåler. Desuden vil projektgrænsen bliver afmærket i terrænet de steder hvor det er nødvendig af hensyn til landbrugsdriften på tilstødende omdriftsarealer. Den endelige opmåling af projektarealet inkl. de nye slyng vil finde sted i slutningen af 2011, når de nye slyng er gravet og hele anlægget er færdigetableret.

Arkæologiske forundersøgelser finder sted i dette efterår

Såfremt det er muligt, vil der i september/oktober måned 2010 blive igangsat en række arkæologisk forundersøgelser på udvalgte matrikler i ådalen. Samlet drejer det sig om 850 meter

søgegrøfter fordelt på 6 områder. Fire af disse områder er beliggende på Odense kommunes arealer mens to undersøgelses-områder er beliggende i umiddelbar tilknytning til Stavids Bro. Hvis det viser sig at være for vådt i ådalen til at kunne foretage den arkæologisk forundersøgelse i dette efterår, kan det komme på tale at udskyde den til foråret 2011.

Detailprojektering i efteråret 2010

Næste fase i projektforsløbet bliver en detailprojektering af projektet. Detailprojekteringen skal udarbejdes af en ekstern konsulent, som vælges efter forudgående udbud af opgaven. Ved detailprojekteringen skal der foretages detaljerede opmålinger, beregninger og planlægning af projektet.

Anlægsarbejdet igangsættes i 2011

Når detailprojekteringen er færdig, sender vi anlægget i udbud. Anlægsarbejdet forventes igangsat i foråret 2011, når det bliver muligt at køre på arealerne, og komme til at strække sig over en længere periode hen over sommeren 2011 i perioden fra juni til november. Alle lods-ejere vil blive orienteret forud for anlægsarbejdets igangsættelse.

Anlægsarbejdet vil typisk foregå i flere faser hvor entreprenøren vender tilbage til de enkelte ejendomme flere gange.

Faser i anlægsforløbet kan være:

- Der skal køres materialer til brug for anlægsarbejdet de steder hen, hvor der er brug for dem (sten til sikring af slyng, og til udlægning på vandløbsbund, materialer til bro, jord til terrænregulering m.v.)
- Der vil være nogle tekniske anlæg der skal sikres (teleledninger skal flyttes og elmaster skal sikres)
- Der skal graves slyng, uden at der graves igennem til de oprindelige vandløb. Det er vigtigt af hensyn til færdslen i ådalen at det ikke bliver vådt i ådalen før til sidst.
- Efter slyngningerne er gravet foretages ledningsarbejdet. Drænene skal omlægges og regn og spildevandsanlæg skal sikres
- Så skal den gamle å fyldes op, og der skal skabes passage gennem de nye slyng. På dette tidspunkt vil vi typisk invitere til indvielse af projektet.
- Der skal reetableres græs på ødelagte arealer.

Anlægsfasen vil blive håndteret af Vibeke Lindberg Birkelund, som er ingeniør på Skov- og Naturstyrelsen Fyn. Vibeke har stor erfaring med anlæg af vådområderprojekter.

Spørgsmål og kommentarer:

Verner spurgte til hvornår udbetaling af erstatningsbeløb til lodsejerne vil finde sted.

Kirsten svarede at udgangspunktet er, at erstatningsudbetalingerne vil finde sted så snart tinglysningerne er gået i orden. Erstatningsudbetalingerne finder altså sted inden projektarealerne måles endeligt op i slutningen af 2011. Hvis den endelige opmåling viser, at det udbetalte erstatningsbeløb skal justeres enten op eller ned, vil dette efterfølgende blive udbetalt/opkrævet.

Mogens efterlyste en evt. efterfølgende effektovervågning af projektet. Kirsten svarede, at en overvågning var rigtigt relevant, men at det lå uden for projektets økonomiske rammer.

Pkt. 2 De forestående Arkæologiske undersøgelser i Ådalen v/ Michael Lunø Jacobsen

Michael præsenterede Odense Bys Museers undersøgelser af de arkæologiske forhold ved Stavids Åen.

Museet har dels set på alle de arkæologiske fund der er gjort til dato i ådalen og dels set på hvor man ellers kan forvente at støde på fund eller anlæg fra forhistorien.

Man har kigget på diverse historisk kortmateriale for at danne sig et indtryk af hvordan landskabet har set ud i forhistorien og man har studeret områdets stednavne for at se om der er noget her, der kan pege tilbage i tiden. Og endelig har man vurderet det naturvidenskabelig potentiale i ådalen – her tænkes på eventuelle moseområder som kan give svar på vegetationsudviklingen og landskabsudnyttelsen op igennem historien.

Til slut har museet også været ude og besigtige dele af projektstrækningen langs med Stavids Å dels for at få en fornemmelse af topografien og dels for at se, hvorvidt det overhovedet er muligt at foretage en eventuel forundersøgelse.

Med hensyn til Stednavne er det især stednavne som indikerer vadesteder som kan være interessante for Stavids Å området. Man antager nemlig, at naturlige overgangssteder, som er benyttet i historisk tid også kan have været benyttet helt tilbage til oldtiden. Stednavne der indikerer vadesteder er f.eks navne hvor "bro" "vad" "vejle" "vase" og "spang" indgår.

Stavids Bro henviser i sagens natur til en bro, overgang- eller vadessted, hvor åen let har kunnet krydses. På gamle kort er der på stedet angivet henholdsvis en bro og et vejforløb, der forbinder landsbyerne Korup og Næsbyhoved-Broby.

Dybvad Bro henviser ligeledes til en bro, overgangs- eller vadessted. Stednavnet ses på kort fra midten af 1800 tallet, men er ikke at genfinde på ældre kortmateriale. Dette er dog ikke ensbetydende med, at stedet ikke kan have været benyttet som vadessted i tidligere tider.

Resultatet af de ovennævnte undersøgelser har bl.a. afsløret, at der er fundet to vikingeskibe i området. Det ene skib blev fundet på en lokalitet mellem Karolinekilden og sammenløbet mellem Ryds å og Stavids Å. Det andet blev fundet 200 meter vest for indløbet af Ryds å ved foden af Elsonbakken.

På arealet omkring sammenløbet mellem Stavids- og Ryds Å er der desuden fundet en kam, en sværddupsko, en knap og et par beslag som er en del af et såkaldt våbenoffer, hvor sejrherren har ofret dele af den slagte fjendes udstyr til guderne. Syd for Jernalderlandsbyen i Næsby er der tillige fundet en meget fin Stigbøjle med pålagte sølvplader ornamenteret i vikingetidens stil.

Ved Stavids Bro er der fundet en større mængde velbevarede knogler, bearbejdet træ samt keramik fra de første to årh. e. Kr. Genstandene formodes nedlagt i kanten af ådalen - antagelig hvor et kildevæld/en mindre bæk har haft sit udløb i åen, og der er antagelig tale om en offerplads.

Ved Stavids Bro er der endvidere fundet en flintdolk. Hvorvidt der er tale om en tilfældigt tabt genstand, eller om der også her kan være tale om en bevidst deponering er usikkert.

200 meter vest for Stavids Bro er der fundet lerkarskår fra et formodet offerkar. Skårene fremkom i tørvejord, der var gravet op fra åens gamle løb, og man må gå ud fra, at karret har stået på åbunden. Karret er igen et udtryk for de gentagne offerhandlinger i Stavids åen.

Længere opstrøms åen er der fundet en formodet jernøkse med stærkt opløste trærester. Øksens alder kan ikke bestemmes nærmere.

Endvidere er der fundet nogle flintredskaber på markerne ovenfor ådalen.

På baggrund af de ovennævnte undersøgelser har museet peget på seks fokusområder, hvor der bør foretages arkæologiske forundersøgelser forud for gravning af nye slyngninger i Stavids Å projektet, da der her må forventes at forekomme anlæg af arkæologisk interesse.

Fire fokusområder er beliggende i området omkring sammenløbet mellem Ryds Å og Stavids å som uden tvivl har fremstået som en meget markant grænse i forhistorien og to områder er beliggende ved Stavids Bro.

Stavids åens nye slyngninger berører ikke de to vikingeskibsfund, hvorfor disse ikke undersøges yderligere. Men det er vigtigt at få fastslået, om der findes flere vikingeskibe i området. Stavids Å har været en vigtig vandåre langt tilbage i tiden, og flere vragfund vil kunne kaste lys netop over udnyttelsen af åen som en færdselsåre.

De resterende arealer langs med Stavids å har ikke tilsvarende høj arkæologisk prioritet, men det kan være nødvendigt at en arkæolog fra Odense Bys Museer overvåger gravearbejdet på udvalgte steder.

Spørgsmål og kommentarer:

Marleen Petersen gjorde opmærksom på, at der gjort mange arkæologisk fund af f.eks. flintøkser på markerne ved Udskov.

Mogens Agergard gjorde opmærksom på et gammelt engvandingsanlæg ved sammenløbet mellem Rydså og Stavids Å. Han så gerne af kommunen fjernede nogle træer, der var væltet ved anlægget.

Kommentar fra Kirsten efterfølgende: Den arkæologiske analyse fra Stavids Å området som Odense Bys museum har lavet kan ses på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside:
<http://www.skovognatur.dk/Naturprojekter/Projekter/Fyn/Stavids/Arkaeologi.htm>

Pkt. 3 Status for kommunens arbejde med den rekreative anvendelse af kommunens arealer i ådalen v/ Birgit Bjerre Lauersen, Odense Kommune

Birgit fortalte om status for kommunens arbejde med den fremtidige rekreative anvendelse af kommunens arealer i ådalen.

I oktober måned sidste år holdt kommunen et velbesøgt offentligt møde - eller rettere en workshop hvor borgerne blev indbudt til at komme med ideer og forslag til den fremtidige indretning og brug af de kommunale arealer i ådalen.

Borgerne blev bl.a. bedt om at svare på hvad de synes er godt i dag – f.eks. hvilke områder eller stier i ådalen bruges meget, og hvad bruges de til? Resultatet viste at borgerne bruger de kommunale ådalsarealer rigtig meget og man er generelt godt tilfreds med forholdene, som de er i dag. De fleste bruger ådalen til motion og sport primært gåture, løb og cykling. Ådalen bruges også meget til aktiviteter for børn, til fiskeri og til at nyde naturen generelt.

Man blev også spurgt om hvad der fungerer dårligt i dag f.eks. hvilke områder eller ruter er dårlige, og på hvilken måde er de dårlige? Her var svaret bl.a., at man er kede af at stierne i ådalen er oversvømmet i store dele af vintermånederne.

Endelig skulle man formulere sine drømme og visioner om fremtidens ådal. Et vigtigt fokuspunkt i besvarelserne var, at naturen ønskes bevaret og forbedret. F.eks. var der ønsker om flere søer i området. Et andet vigtigt ønske var, at stierne ønskes tilgængelige hele året, og man ønsker mulighed for flere rundture. Endvidere blev det pointeret at broerne er vigtige for bevægeligheden. Endelig var der ønske om at styrke ådalens funktion som samlingspunkt for socialt samvær for både børn og voksne ved f.eks. at etablere flere lege- og opholdsmuligheder ådalen.

Udover bogermødet har kommunen også holdt møde med organisationer, klubber, skoler mv. i november måned 2009.

På baggrund af de indkomne besvarelser og tilkendegivelser har kommunen udfærdiget tre forskellige scenarier for ådalens fremtid.

Scenarie 1 omfatter de tiltag, der er nødvendige for at borgerne har samme adgang til området efter genslygningen af Stadvis å som før. Scenarie 1 omfatter etablering af nye stier, eller opgradering af græsstier til grusstier højere oppe i terrænet. Evt også etablering af plankebroer hvor det skønnes nødvendigt. Prisen for dette scenarie 4 mio. kr.

Scenarie 2 omfatter en række supplerende tiltag, der ud over de absolut nødvendige vil øge tilgængeligheden i ådalen. Ud over stierne i scenarie 1 etableres der oplevelsesstier og bedre adgang til åen med mulighed for ophold ved vandet samt adgang til nogle af græsningsfoldene via færister. Opholdssteder med borde/bænke etableres rundt langs stierne. Prisen for dette scenarie 6 mio. kr.

Scenarie 3 er den forkromede løsning. Udover anlæggene i scenarie 1 og 2 omfatter dette scenarie alle de ønsker til legeaktiviteter og rekreative faciliteter, som er kommet frem på møderne med brugerne. Prisen for dette scenarie er 12 mio. kr.

Hvilket scenarie, der gennemføres, afgøres af, hvor mange økonomiske midler, der bliver stillet til rådighed for projektet. Dette vil politikerne tage beslutning om i efteråret 2010. Hvis politikerne beviliger pengene, vil de nye anlæg blive etableret i 2011 – 2012.

Birgit fortalte, at projektets finansiering er løbet ind i vanskeligheder, idet kommunen skal spare ikke ubetydelige beløb i 2011 og årene frem. Det er derfor et meget åbent spørgsmål om politikerne vil bevillige penge til flytning af stierne i ådalen og til yderligere rekreative faciliteter i budgettet for 2011.

Til slut fortalte Birgit at kommunen, i medfør af vådområdeprojektets jordfordelingsproces, har købt ca. 7 ha jord i forlængelse af egne arealer på sydsiden af Stavids Å. Kommunen har derfor

planer om at forlænge stisystemet helt ud til boligområderne i Næsbyhoved Broby, når der kan skaffes midler til det.

Spørgsmål og kommentarer:

Marleen Petersen fortalte om muligheden for at søge penge via private fonde f.eks. fra friluftsrådet.

Birgit svarede at, man var opmærksom på at dette, og det er en mulighed, der skal prøves. Hun henledte desuden opmærksomheden på, at borgerne har mulighed for at søge penge til f.eks. opholdssteder med borde/bænke, naturlegepladser m.v. fra Odense kommunes egen forstadspulje. I årene 2010-2013 er 10 mio. kr. årligt i puljen. Siden mødet er det dog blevet klart at forstadspuljen ikke gives til anlæg på kommunale arealer.

Michael Lunøe Jacobsen gjorde opmærksom på at kommunen ved etablering af nye stier skulle huske på, at det måske var nødvendigt med en arkæologisk screening af arealerne først.

Mogens Juhl Agergaard tilkendegav med hensyn til ønsket om flere søer i ådalen, at Naturfredningsforeningen generelt ikke er glade for søer i de såkaldte §3-områder, som er udpeget som særligt beskyttede naturområder.

Kirsten fortalte, at der i vådområdeprojekter som regel altid er et jordunderskud, idet den gamle å typisk ligger dybere nedskåret i terrænet end de nye slyng, der graves. Dette er også gældende i dette projekt. Man er derfor nødt til at etablere søer flere steder i ådalen for at skaffe nok jord til at fylde i den gamle å-strækning. De nødvendige søer vil typisk blive etableret uden for de beskyttede naturområder. Kommunen har dog accepteret og givet dispensation til etablering af en sø i et § 3 område vest for jernalderlandsbyen.

Punkt 4 Evt. herunder forslag til emner på næste møde

Det blev besluttet at næste møde afholdes i foråret 2011, inden etableringsarbejdet påbegyndes. Der var ønske om at få mere at vide om anlægsfasen, evt. kunne Vibeke Lindberg Birkelund, som skal stå for etableringen af projektet, komme og fortælle om anlægssarbejdet.